

STAVBARSTVO SLOVENSKEGA PODEŽELJA

ZNAČILNO OBLIKOVANJE SLOVENSКИH HIŠ

ARCHITECTURE OF THE SLOVENE COUNTRYSIDE

avtor / author:

Živa Deu

naslov knjige / title of the book:

Stavbarstvo slovenskega podeželja-značilno oblikovanje stanovanjskih hiš /
Architecture of the Slovene Countryside-typical designs of residential houses

izdajatelj / publisher:

Založba Kmečki glas

kraj, leto izdaje / place, year of edition:

Ljubljana, 2001

obseg / number of pages:

157 strani, 198 slik

recenzenti / reviewers:

prof dr Peter Fister, UL FA

prof dr Janez Bogataj, UL FF

sofinancer / co-provider of finance:

MKRS

naklada / number of copies printed:

1700 izvodov

prodaja / sale:

Knjigarne po Sloveniji

Veliko je napisanega o raznolikih naravnih lepotah slovenskega prostora, o lepotah, ki jih je s svojim delom dopolnil tudi človek. Sledi njegovega dela, dela naših prednikov, se še danes odražajo v kakovostno oblikovanih kulturnih krajinih, ki jih poleg raznovrstno obdelanih površin sooblikujejo grajene strukture, različno velika in različno oblikovana naselja. Toda ali je lepota naše dežele, njenih naravnih in v preteklosti oblikovanih kulturnih krajin, večna in sama po sebi umevna? Kajti tako kot "solnce" ni obstalo na ljubo začudenemu popotniku, tako se ni ustavilo spreminjanje naravnih in kulturnih krajin. Naravne in predvsem kulturne krajine se z razvojem neustavljivo spreminjajo, spremembe pa niso nujno vedno kakovostne. Žal, v večini primerov niso kakovostne tudi v zadnjem obdobju našega razvoja. V Sloveniji nas strokovnjaki različnih strok že daljše obdobje opozarjajo na vedno bolj obremenjeno okolje, na poškodovane naravne in kulturne krajine. Poškodbe se odražajo v onesnaženju zraka, voda in drugih naravnih virov in v izginjanju kakovostno oblikovanih kulturnih krajin, tistih, o katerih so s takim navdušenjem še v nedavni preteklosti pisali celo tuji popotniki in v katerih so bili še vsi človekovi posegi, vključujoč grajene strukture, naselja in stavbe, funkcionalno in likovno povezani z naravnimi danostmi in so odražali duhovno, kulturno, gospodarsko, politično in umetnostno ozračje domovine v zadnjih stoletjih prejšnjega tisočletja. Vzrok za slabo stanje, za vedno večjo degradacijo naravnih in kulturnih krajin, najdemo tudi v sodobnem razvoju grajenih struktur, predvsem v globalno oblikovanih enodružinskih stanovanjskih hišah, hišah od tu in tam, ki se kot tujki zajedajo v za posamezne slovenske pokrajine tako značilna podeželska naselja. V novo oblikovanih in preoblikovanih podeželskih naseljih so namreč opazne le kakovostne spremembe tehnične narave, ki so v zadnjih desetletjih rezultat izjemnega razvoja gradbeno-tehničnih znanj, prometne infrastrukture, telekomunikacij ter kulture bivanja, medtem ko je upoštevanje naravnih danosti in v stavbarstvu v preteklosti razvitih in uveljavljenih znanj, vrednot in meril, tudi meril lepega, popolnoma zapostavljeno.

A lot has been written about the natural beauties of Slovenia's space, about the beauties which were accomplished by peoples' work. The vestiges of their work, the work of our ancestors, are still reflected in qualitatively designed cultural landscapes formed by cultivated land and built structures, by settlements of various forms and sizes. But is the beauty of our country, its natural landscapes and cultural landscapes formed in the past, a self-evident and eternal reality?

Landscapes, and primarily cultural landscapes, evolve and are subject to unstoppable changes, but changes are not always qualitative. Unfortunately, they also have not been qualitative in the last period of our development. In Slovenia, experts from various professions have been warning us for some time about the increasingly burdened environment, damaged landscapes and cultural landscapes. Damage is reflected in the pollution of air, water and other natural resources, as well as in the vanishing of quality cultural landscapes, the very cultural landscapes which not so long ago were enthusiastically depicted even by foreign travellers. In these cultural landscapes, all human interventions, including built structures, settlements and buildings, were functionally and artistically connected with nature, and mirrored the spiritual, cultural, political and artistic atmosphere of the homeland in the last centuries of the past millennium.

A reason for poor conditions and advancing degradation lies also in the contemporary development of built structures, especially in globally designed, single-family houses from the four corners of the earth, that appear as foreign bodies in the typical country settlements that vary in their characteristics according to the individual regions of Slovenia. The newly formed and re-formed country settlements namely feature but quality changes of technical nature brought about by exceptional developments of construction techniques, traffic infrastructure, telecommunications and residential culture.

Iz ocene dr Petra Fistra:

Monografija, ki predstavlja stavbarstvo slovenskega podeželja, je eno tistih del, ki želi na poljuden in hkrati strokoven način izluščiti vrednote največkrat anonimnega stavbarstva izven slovenskih mest, ki so ustvarile ne le pojem slovenskega Krasa z veliko začetnico, ampak tudi druge krajinske celote, zaznamovane z naravnimi lepotami in vanje vgrajenimi človekovimi dosežki.

Celotno delo je razdeljeno v dve enoti. Prvi del je neke vrste "učna ura" o temeljnih vrednotah, ki sestavljajo posebnosti stavbarstva na podeželju, drugi del je predstavitev danes razpoznavnih sestavin posameznih delov slovenskega prostora. Za oba dela je mogoče trditi, da bosta odlično izhodišče za vse tiste strokovnjake in prebivalce, ki bodo v prihodnosti pomagali ohranjati in še naprej razvijati izjemnost slovenskega prostora v vsej njegovi enotnosti ob hkratni različnosti. Vzporedne vzpodbude ali kritike, ki so v monografiji utemeljene z najpomembnejšimi novimi mednarodnimi smernicami za bodočnost zdravega, lepega in humanega bivalnega okolja, pa po svoje poudarjajo upravičenost take vsebine.

Najobsežnejši prispevek prvega dela je namenjen Likovnim vrednotam. Pomembni so dokazi, da so v preteklosti z vzori ali neposredno z delom tudi največji umetniki sodelovali pri gradnji podeželskega stavbarstva na Slovenskem. To danes v celoti pogrešamo, saj je zlasti arhitektom kar nekako pod častjo, da bi prispevali svoj etični delež k ohranjanju obstoječih kvalitiet in novim gradnjam na podeželju.

"5 zakonov kompozicije" uporabi v tem delu avtorica za dvojen cilj: da dokaže, kako so tudi v preprostem stavbarstvu podobne vrednote kot v visokih "stilnih" ali "avtorskih" dosežkih, in da podučijo lastnike starejših hiš in graditelje novih, da le z resnično strokovno kvaliteto lahko dodajo svoj delež k ustvarjanju in ohranjanju kvalitete bivalnega okolja in sebi ustvarijo najboljši dom. Zlasti pri podrobnostih oblikovanih iz lesa, kamna, v ometu in z barvnimi kompozicijami naj bi tudi najpreprostejša stavba prerasla iz stavbarstva v arhitekturo.

V drugem delu predstavljene značilne arhitekturne lastnosti po regijah so seveda rezultat dolgoletnega preučevanja in beleženja značilnosti celotnega slovenskega prostora. Vendar naj bi predstavljeni vzorci ne postali le uporaben katalog, iz katerega bi lahko izbrali nekaj sestavin in jih nalepili na nove hiše. To naj bi bila predvsem vzpodbuda in dokaz, kako je tudi preprost človek v preteklosti znal povezovati značilne oblike v razpoznavne celote, a jih je vsakič znova po svoje dopolnil - in ta izkušnja, ki je ustvarila najboljše stavbarstvo naših krajin, je tista, ki jo monografija priporoča.

Iz ocene dr Janeza Bogataja:

Vsaka knjiga ima svoje poslanstvo. Vendar je poslanstvo knjige Stavbarstvo slovenskega podeželja večstransko pomembno. Najprej zato, ker takega dela preprosto povedano nimamo. ... "Klasični" tipologiji, etnološka in geografska, sta bili preseženi z ugotovitvami o štirinajstih arhitekturnih regijah, ki jih je postavila raziskava Petra Fistra s sodelavci 1991. Avtorici je izhodišče za drugi del, ki ima zaradi te svoje usmeritve še bolj poučen, da ne rečem, kar didaktični pomen. Hkrati odločno odpravlja stereotipe, ki so tako pogosti prav v paleti želja sodobnih graditeljev in, žal, pogosto tudi v paleti sodobnih načrtovalcev stavb.

